

Ն Ո Ր Տ Ա Ր Ի Ն

Նոր Տարին, իբրև մեկնակէտը ժամանակի սրբ առաջարկեան մը, վերատին լեցուցած է մեր սրաւերը յայսի ու խանգամառաթեան աղիքներով։ Հակառակ քաղաքական աշխատարի պարզած չփոթ ու անապահով զիմնակին, ուր պետարկիւններու շահները կը բազիսին իրարու ու ներհակընդդէմ գոզագարաբանաթիւններու ավիտեաներ նիզակ ճօնելու ապարդիւն սրբան յիմար փորձը կը կիրարկն իրարու դէմ՝ գարդանեղեղ արշալոյսի մը երազը, օրերս մասյին վերև ծիստանուզ, նորէն թիմանաւուզ, նորէն թե կը բանայ հաւատաւուր նոգիներու մէջ։

Արտաքին աշխատրի անկերպարան այդ վիճակէն (որ չէր կրնար չաւնենալ իր սիսուր անդրագարձ գոզթաշխատրի մեր կեանքին վրայ, մանաւանդ լիրանանի ու իրանի մէջ), երբ մեր հայեցքը կը դարձնենք դէպի ազգային մեր կեանքը, հռնալ, հակառակ Ամանորին պարզեած յայսերուն ու լաւատեռաթեան, չենք կրնար չնշարել նշաններ, երեսյթներ անրազձուի ու վնասեցնեցիչ, սրոնք եթէ մէկ կողմէն անխուսափելի տուրքն են ժամանակին ու տիրող մատայնաթիւններուն, միւս կողմէն, հայու նոգին արժանիք-

ներուն նուազումին, տոկունութեան ջլաս սումին տիսուր փաստն ու հաւատափք աւնին բրենց մէջ։

Զենք սոզեր կրկնել հաս, բեմերէ ու թերթերէ հազար անգամ շնչփորուած յան կերգը թէ Հայ Եկեղեցին, Հայ Դպրոցը, Հայ Հեղուն եայլն, բերդերն են մեր աղջապահապանումին, և թէ անոնց փարեկով է միայն որ պիտի կարենանք գոյատելի սիրութի գունդակ պայմաններուն մէջ ու այլասերիչ աղդեցութիւններուն ներքին Պիտի ուղէինք, քաջ գիտնալով թէ վէրքը ծածկելով շոպիանար, աւելի հանգումանորէն անդրադառնուուր միստական այդ երկոյթներէն ուսուց վրայ, որոնք ուժուումի ու ապազդայնացնումի ճամրան լոյն կը բանան մեր գեգես ու շլմորուն քայլերուն դիմաց։

Բայց, հարց առնք նախ, ազգապահ պանուածի զիրոյիշեալ ազգակները ինչպէ՞ս կրնան լաւուզյոն ծառայել իրենց նպատակին։ Ուրէ խոսքով, ի՞նչ պէտք է ընել որպէսզի գոզթաշխատրի Հայը կապւած մնայ իր Եկեղեցին, որպէսզի իր մայրենի լեզուով յարաբերի իր ազգակը կիցներուն հետ, որպէսզի ազգային գարժարան զրկէ իր զաւակները, որպէսզի հայկական ակումբներ յաճախէ և յաճախէ տայ իր զաւակները, որպէսզի իր լոււման չխնայէ ի նպաստ հայ թերթին և զիրքին և անոնցմով պայմանաւոր Հայ Մշակոյթին։ Դժուար է յատակ պատաս-

ծննդ. Գ. 15-19)։ Ճիշդ ասոր համար է որ Քրիստոս աշխատի եկաւ, որպէսզի ազատ և փրկէ մեզ այս չար իշխանութենէն։ Երբ այս անթեալ աշխատրի մէջ կ'ապրինք, միշտ ենթակայ ենք չարին իշխանութեան տակ իշխալու, եթէ Տիրոջ պատինանած չըլլանք անշառշտ։ Մեր Տէրն ալ ըստ էր իր չարչարուելին տառջ։ Աևյա աշխատրի իշխանը կու գայ և իմ վրա բռն մը չունի (Յովհ. ժի. 3)։ Այս համարը կրնանք կրկնել այն տակն երբ Տիրոջ պատինանած ենք և հեռու մնացած չարէն։

Մարտէլլ

Ձի Էն է արեայութիւն եւ զօրութիւն եւ փառք, յաւիշեան յաւիշենից։ ամեն։

Խնչպէս մեր Տէրը Քրիստոս երր կը նախածայնէր իր մօտալուս չարչարանքը և խաչկութիւնը, անմիջապէս յետոյ կ'աւատէր իր հրաշափառ Յարութիւնը (Մատթ. ԺԶ. 21, ի. 17, Մրկ. Ը. 31, Թ. 31, Ժ. 33, Ղկս. Թ. 22, ԺԸ. 31), նոյնպէս ալ Տէրունտկան Ազօթքը կը վերջանայ փառարանութեամբ մը, որ կը խորհրդանշէ բարիի յաղթանակը չարի վրայ, լոյսի յաղթանակը խուտրի վրայ և կիանքի յաղթանակը մահաւոն վրայ։

ՎԱԶԻ Շ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՆԵԱՆ

խաններ ճարել այս հարցականներուն։ Սակայն ընկնք մեր կարեին, ժամանակակից այն պատճառները, որոնք վերույշեալ ազգակները կը գարձնեն անտառակ՝ ծառայելու իրենց սրբազն նպատակին։

Ա. — Եկեղեցին, այսինքն Տունը Աստվածոյ, ի՞նչ պիտի ըլլայ արդեօք մեր ստացած պատասխանը, երբ մօտենանք Հայց։ Առաք. Եկեղեցոյ աւազանէն հռգեկորացէս ծնած հայորդի մը և ուզենք հասկնալ պատճառները անկէ հեռու մասըն։ Կանիսնք անմիջապէս ըսիլ թէ այնքուն միտմիտ չենք ակնկալելու որ ամէն հայ ներկայ գտնուի լուր օրիրու եկեղեցական ժամասացութեանց (և արդէն, բացի հոգեկոր քանի մը կեդրաններէ, ուրէ որ կը կատարուին անոնք), բայց գէթ կիրակի և տօնական օրերուն, Ս. Պատարագի ներկայութիւնը, ինչպէս այլ յարանուանութեանց պատկանազ հաւատացեալներէն շատեր, յայժ ցանկալի պիտի ըլլար որ մեր Եկեղեցոյ զաւակները ևս նկատէին մէկը իրենց հոգեկոր պարտականութիւններէն (հրէ, անշուշտ, բանաւոր պատճառ մը չունին բացակայելու)։ Առոր արդեկներէն մէկն է, այր մարդոց համար, տգեղ երեխյթ կոմ ովկորութիւնը Տէրաւնի — սուրբ, հանգստեան — օրը վաճառատունը կոմ արհեստանցը բաց պահելու։ Ուրիշներ մինչեւ կէսօր լոկ խոնութ կը բանան, կէս օր մը գէթ վայիլի յատկացնելու համար՝ շարթուան մը յոգնութեան աւարտին։ Առանց Մովսիսական կրօնի հետևորդներուն խօսակրօն շարթապահութեան մօտենալու, այս հէտին չուրջ բարեբար դեր պիտի ունենար մեր ժողովուրդին մէջ Տէրունի օրը սուրբ պահելու պատուիրանին հանդէպ ցաւցաբերուած հաւատարմութիւնը։

Ուրիշներ իրենց կրօնական պարտականութիւնը կատարուած ըլլալու գոճուածուկութեամբ կը յայցանեն թէ Աստամած ամէն տեղ է, և հետեւարար իրենց սենեակի առանձնութեան մէջ կատարուած ազօթքները (հրէ այդ սովորութիւնը անին) բաւական են, ըլլալէ զատ տեհիք ազգեցիկ։ Զենք սուրանար անշուշտ առանձնական ազօթքին բարիքն ու անհրաժեշտու-

թիւնը, օտակայն հաւաքական ազօթքն ալ ունի իր առաւելութիւնն ու կարեսրութիւնը, ինչպէս կ'ըսէ Աւետարանը թէ Շնորհ որ երկու կամ երեք հօգի թմ անունովս կը ժողվուին՝ ևս հոն՝ անոնց մէջն եմ» (Մատթ. Ժ. 20). Այդպիսիներ չեն խորհիր բնաւ որ իթէ ամէն ժորդ իրենց պէս ժամանելու ըլլայ, Աստուծոյ Տունները պիտի փակուէին կամ գեղարուեսատական ու պատմական կոթողներու, անոգի թանգարաններու պիտի վերածուէին։

Ոմանք հանդիսական առիթներով միայն կը յաճախին Աստուծոյ Տունը — հոգեհանգիստ, կնունք, պատկադրութիւն, յուղարկաւորութիւն — պարզապէս մերժած չըլլալու հոմար հրաւերը իրենց բարեկամին և անոր հանդէպ իրենց յարգութիւնը արտայայտութեան մէջ Թերացում մը գործած չըլլալու ժամանգութեամբ Ուրիշ խօսքով, կ'ուզեն օր իրենց և մարդոց միջև յարաբերութիւնները ընթանան յարգութիւն ու բանկանան, առանց մտահոգուելու թէ իրենց և իրենց Արարշին միջև յարաբերութիւնները որքան ուղիղ են ու հաստատուն։ Այլ բառով, աւելի ճիգ կ'ընեն ըլլալու ժարգանաճոյ՝ քան թէ ստուածահաճոյ անհատներ։

Տակաւին կան մարդեր՝ որոնք արարողութեանց երկարութիւնը, երգեցողութեանց աններգուշնակութիւնը, քարոզի բացակայութիւնը կամ տափակութիւնը, Ս. Խորհուրդը ժամակարարող հոգեկորաց կանին կարծեցեալ բարոյակոն այյթագումները կամ կրօնական իշխանութեան կողմէ իրենց խնդրանքներէն մէկուն — յաճախ ոչ բանաւոր — անհատ թողուած ըլլալը իրեն պատրուակ առաջ կը քշին Տիրոջ Տունէն իրենց բացակայութեան, Անշուշտ այդպէս կ'ըլլայ, երբ անհատը իր հոգեկան փրկութեանը հետամուտ ըլլալու և Տիրոջ հետ յարաբերութեան մէջ մօտենելու սրբոգուն նպատակէն առարիթ նպատակներով իր քայլերը ուղղէ եկեղեցի, ծանօթներու հանդիպելու — ինչ որ յաճախագիպ է մեծ սոստաններու մէջ —, բարեկամութիւններ հաստատելու կամ ամրացնելու և նման մեղադրելի շարժառիթներով։ Եւ անշուշտ չենք կրնար ակընկալել որ այդպիսիներ Տիրոջ Տան

սեմէն ներս պահեն սրբազն այդ յարկին վայել լուրջ ու կարգապահ վարմունք:

Երբ կը խօսինք մեր ժողովուրդի հագեստ-հկեղեցական կեանքի մասին, չենք կրնար չմատանշել ուրիշ ժխտական երեւոյթ մը — սակաւութիւնը թիւին Ս. Հաղորդութեան մօտեցող մեր Սկեղեցւոյ զուակներուն: Քրիստոնէութեան նախական գարերուն, Ս. Պատարագին ներկայ ըլլալ բայց չմերձենալ Ս. Սկիւրն անրնակոն որքան անիմաստ կը թուէր նորակազմ Եկեղեցի տնդամներուն: Այսօր՝ իրենք իրենց բարեկալու հաւատացեալի հովեր տուած անձեռ իսկ կը բուակունանան Տաղաւար տօներուն, աւելի շատեր՝ միմիմայն երկու մեծագոյն տօներուն — Ս. Զատիկ և Ս. Ծնունդ — մերձենալու Տիրոջ Սեղանին: Մնացեալները, մանուանդ երիտասարդ սերանդը, կարիքը չի զգար անոր, առարիներ շտրունկ մտքէն իսկ չանցընելով ընդունիլ մեր Տիրոջ Մարմինն ու Արիւնը՝ Ս. Սկիւրն հաւատացեալներուն բայխուած: Իսկ մատեցովնի՞ր Տիրոջ Մարմինն ու Արեւուն: Յանձնի իրենց ստամոքսը լիցուն, բայց մանուանդ սիրտը հնազով ու նախանձով լիցուն կը մարին մօտենալ Ս. Սեղանին: Կ'ընեն խոստովանանք, այս, բայց շըրթունքով միախան, առանց մատաքերելու Տիրոջ խօսքը, թէ անթէ ընծադ սեղանին վրայ բերեն, ու հոն միքաք դայ թէ եղացյորդ քնզի գէմ բան մը ունի, հոն ձգէ ընծադ ի գնա առաջ հաշտուէ եղաքրդ հետ, ու պատ հեռւը որ ընծադ մատուցանեա (Մատթ. Ե. 23:24):

Ս. Բարսեղ Հայրաբան, Աւագ Հինգշարթի օրը կարգացւած իր հիմասքանչ ճառին մէջ ինչպահսի՞ հոգեւոր պատրաստութիւն կը պահանջէ Ս. Հաղորդութեան մօտեցող հաւատացեալներէն: Սակայնագը վերաբերումէն առաջ կը ձայնէ. «Ա՞յ ո՞ք յերախայից, մի ո՞ք ի թերահաւատայից... մերձեցի յասուուածային խորհուրդոս և քիչ ետք՝ ուրք ոչ էք կարողք հողորդի աստուածային խորհուրդոյս՝ առ դրուն ելէք և աղօթեցէք»: Ասկէ կը հետեւ թէ ո՛չ միայն Ս. Հաղորդութիւն ստանալու, այլ լսկ Ս. Ասրհուրդին ներկայ ըլլալու համար հոգեւոր ինչ վիճակի ե ինչ պատ-

րաստութեան մէջ պէտք է գտնուի հաւատացեալը:

Գոհանային Ս. Պատարագի ընթացքին Ս. Նշխորը և Ս. Սկիւր բարձրացուցած առեն արտասունած և Առէք, կերէքը և Ալլրէք ի սմանէչն աւզզուած են բոլոր ներկաներուն: Նմանապէս Հաղորդութեան պահուն Սարկաւագին ձայնած և Առաջ ժամանակ և սրբութեամբ հաղորդեցարութշը: Հրաւէք մըն է որ կ'ուղղուի մեղի Տիրոջ սեղանին մասնակցելու, զոր մերժելով մէնք զմեղ դրած կ'ըլլանք Զուկառու Աւատրանին մէջ կարծութիւնի հովանու Առաջարանին մէջ պատմուած կոչչնոտաէրի հարանիքին հրաւիրեալ՝ բայց զանազան պատճառարանութիւններով և կուլ զիս հրաժարեալ յայտարարող կոչեցեալներու դիրքին մէջ:

Ս. Հաղորդութեան կորհուրդը արժեցրէն կորհուրդուներ կը մօռնան Տիրոջ՝ Յովհաննու Աւետարանով մեղի հասուծ և Երէտ ոչ կերիշիք զմարմին Որդւոյ Մարդոյ և արքիք զարիւն նորու, ոչ ունիք կեանս յանձինս վճառկան յայտարարութիւնը, և անկէ քիչ յետոյ, այդ Մարմինն ու Արեւուն հետ հաղորդուղներուն խոսացաւած մեծ երանութիւնը անվախճան կեանսին: Ուր ուտէ զմարմին իմ և ըմպէ զարիւն իմ ընկուցի զկեսնոս յալիտենաւկանս: և ես յարուցից զնա յաւուրն յետառմա: Յիսուս հրաւէք կը կարգոյ մեղի ամէն կիրակի և տօնական օր մասնակից դառնալու իր սեղանին և մենք մեր անարքերութեամբ կը մերժենք զայդ: Ու դիտենք թէ մենք որքան կը նեղանանք երբ ուրիշը չընդառաջէ մեր հրաւէրին:

Մանրացանք այսքան Սկեղեցիի գերին մասին, նկասի առնելով մանաւանդ այն իրզութիւնը, թէ Հայոյ պարզուած է իր ազգային սպեկուութեանէն ու բռնած ազգագայնացումի ու այլասերածմի ճամբան՝ ամէն անդամ երբ հեռացած է իր Մայրենի Սկեղեցիէն: Լեհաստանի և Թրանսիլվանիոյ երբեմնի հոծ և բարդաւոն գաղութներուն հետախազազ կորուստը լաւագոյն ապացոյցն է մեր ըստծին:

Բ. — Դպրոցը, Գաղութներու մէջ — և դժբախտաբար շատ չէ թիւը անսնց — ուր գոյսութիւն ունի հայկական միջնա-

կարդ կամ բարձրագոյն վարժարան, արդարի բարձրամութիւն է հաստատել գոյութիւնը ծնողքներու՝ որոնք իրենց մատշաց զաւակները առաջնորդեն օտար կըրթարաններ, հազարումէկ անիմն պատճառարանութիւններ առողջ քենով, հակառակ որ հանրայայտ իրողութիւն է թէ Հայու Դպրոցը կու տայ լիովին տարին տուածը և բան մըն ալ աւելին հայտիւաւթիւն, Երբ ընտանիքի մը զաւակը լու նիշ չի բներել ազգային վարժարանի մէջ, ծնողքին առաջին ընեւիքը Կ'ըլլայ զայն ուղարկել տարի գպրոցը, մասնան ընելով այն իրողութիւնը թէ առանց բանաւոր պատճառի բնակավայրի փոփոխութիւն - իր նախակրթութիւնը ստանալու համար մէկէ աւելի կըրթարաններ փոխադ մանուկը թթամիտ մըն է յաճախ:

Գ. - Լեզուն: Անհատներու նման, ժողովուրդներն ալ երեխն կը տառապին ստորակայութեան զգացումէ կամ բարդոյթէ (complex): Դարերու վրայ երկարաձգուած գերութեան վիճակ մը, երկարած հալածանք, կոտորած ու ցրուածութիւն, վերջապէս՝ պետական տաքուկ հոգանիի մը պայտապանութեան պակասը շատ անգամ ժողովուրդներու հոգերանութեան, հաւաքական զգայնութեան վրայ Կ'ունենան իրենց աւերիչ անդրադարձը, ջլառելով իրը ազդ գոյատենելու իրենց կամքը և կապտելով իրենցմէ արտաքին փոթորիկներուն կուրծք տալու համար մեզմէ պահանջուած ազգային առողջ գիտակցութիւնն ու արդար հապարաւթիւնը:

Սիալ չըլլայ թերեւ օտարամոլուրին անուանել ուրիշին լեզուն, բարքերն ու սպազոյթները այսքան արագորէն ընդու

րինակել փորձելու երկոյթը մեր ժողովուրդին մօտ, Հարց տանք մենք մեզի թէ ինչքա՞ն մեծ պիտի ըլլար մեր զարմանքը եթէ, օրինակ, Ֆրանսացի կամ իտալացի ամոլի մը հանդիպէինք՝ որոնք տարրեր լեզուով կը հաղորդակցին իրար հետ, ի կամ, ինչ որ աւելին է, անտեղեակ են իրենց մայրենի լեզուին:

Մեր ինքնութիւնը օտարէն ծածկելու առաջնահերթ միջոցներէն է մեր մայրենի լեզուի զանցառութիւնը: Քանի որ մեր ո՛ր եկեղեցին կամ ակումբը յաճախելէ աւելի մեր ինչ լեզու խօսած ըլլալն է որ կը բարացուցէ մեր ինքնութիւնը յաչս ստորներուն, հրապարակային վայրերու մէջ:

Զանց Կ'ընենք խօսիլ հայ ակումբներու մասին: Ստաքանը ըսենք միտոյն որ հրապար անգամ նախընտրելի է մեր զաւակները հոն զրկել քան յանձնել զանոնք ստոր ակումբներու խաթարիչ ու ապականիչ մինչուրացին, հակառակ որ մեր ակումբներէն ներս հատաւածամուլութեան կիրքն է որիապետողը յաճախ, փոխան մաքուր ու իրատես ազգասիրութեան:

Մեր պապերը, դարեր շարունակ, հալածանքներուն ու բանութիւններուն ամենէն անսպառոյնը կրելով հոնդերձ, ունեցան իմաստութիւնն ու վճռակամութիւնը իրեւ հայ ապրելու և գոյատենելու: Մեզմէ պահանջուածը, արտերկրի ցուրտ ափերուն վրայ, պուտ մը քաջութիւն է միայն ու ըմանանեխի չափ հաւատք: Հաւատք՝ մեր հայրերու Աստուծոյն նկատմամբ, հաւատք՝ մեր բարոյական ոյժերուն նկատմամբ, ու հաւատք, վերջապէս, մեր ազգին ներկային ու լուսաւոր ապագային նկատմամբ:

Գ. Ճ.

